

SAŽETAK PRESUDE

KOTILAINEN I DRUGI PROTIV FINSKE PRESUDA VIJEĆA OD 17. RUJNA 2020. ZAHTJEV BR. 62439/12

*Nacionalna tijela nisu primijenila dostupne preventivne mjere
radi sprečavanja opasnosti koja je proizlazila iz
posjedovanja vatrenog oružja*

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su članovi obitelji i srodnici osoba koje su poginule u pucnjavi u Stručnom institutu Kauhajokiju (dalje: institut) dana 23. rujna 2008. godine. Počinitelj, koji je bio student instituta, vatrenim oružjem koje je legalno kupio i nosio ubio je devetoro kolega i jednog nastavnika, a potom je i sam sebi oduzeo život. Dan prije pucnjave, počinitelj je pozvan na razgovor s glavnim inspektorom zbog objave videa i poruka uznemirujućeg sadržaja na internetu u kojima je, između ostalog, pucao iz pištolja i spominjao rat i umiranje. Po obavljenom razgovoru počinitelju je izrečeno usmeno upozorenje, ali glavni inspektor u tom trenutku nije smatrao potrebnim oduzeti mu pištolj. U tom trenutku policiji nije bilo poznato da počinitelj pati od depresije, napadaja panike i agresije, a zbog čega je u srpnju 2008. potražio i profesionalnu pomoć te mu je određena i terapija. U kaznenom postupku koji je uslijedio nakon pucnjave, glavni inspektor optužen je za povredu službene dužnosti i za ubojstvo iz nehaja. Optužbama državnog odvjetnika pridružili su se i podnositelji zahtjeva su u tom postupku iznijeli svoje odštetne zahtjeve protiv države. Okružni sud odbacio je optužbe protiv glavnog inspektora. No žalbeni sud, nakon što je utvrdio da podnositeljima zahtjeva nedostaje aktivna legitimacija za predmetnu optužbu, i neovisno o tome proglasio je glavnog inspektora krivim za nesavjesnu povredu službene dužnosti. Pritom je žalbeni sud posebno ispitao i odštetne zahtjeve podnositelja te je utvrdio da ne postoje dokazi koji bi ukazivali da su finske vlasti postupale nesavjesno, i da su stoga bile odgovorne nadoknaditi štetu podnositeljima. Naknadno podneseni zahtjev za reviziju Vrhovni sud je odbio.

PRIGOVORI

Temeljem članka 2. Konvencije podnositelji zahtjeva prigovorili su zbog postupanja policije tvrdeći da je ona propustila poduzeti potrebne mjere kako bi spriječila pucnjavu u institutu.

OCJENA ESLJP-a

Dopuštenost

Ocjenjujući dopuštenost zahtjeva, ESLJP je uvodno ispitao status žrtve podnositelja zahtjeva. Osvrnuvši se na prigovor države da podnositeljima nedostaje *locus standi*, kako pred nacionalnim sudovima tako i pred ESLJP-om, ESLJP je istaknuo da se pojam „žrtve“ mora interpretirati u autonomnom konvencijskom smislu. Stoga kako bi netko mogao tvrditi da je žrtva pred ESLJP-om, mora postojati dostatna izravna veza između podnositelja i povrede koju je navodno pretrpio, izostanak priznanja te povrede od strane nacionalnih vlasti (bilo izravnog ili u sadržaju), a onda i izostanak isplate dostatne pravične naknade ([Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske](#), stavak 35., [Scordino protiv Italije br. 1](#) [VV], stavci 178.-213.). S obzirom da su podnositelji zahtjeva bliski srodnici preminulih u pucnjava te da im nacionalne vlasti nisu priznale povredu prava Konvencije, kako izravno tako i prešutno, a onda posljedično ni isplatili pravičnu naknadu, ESLJP je utvrdio da se podnositelji mogu smatrati žrtvama u autonomnom smislu Konvencije.

Osnovanost

ESLJP je najprije istaknuo materijalne pozitivne obveze očuvanja života koje članak 2. stavak 1. Konvencije nameće državama članicama. Prije svega, država je obvezna uspostaviti djelotvoran zakonodavni i upravni okvir koji odvraća prijetnje i štiti pravo na život ([Cavit Tinarlioğlu protiv Turske](#), stavak 86.). ([Öneryıldız protiv Turske](#) [VV], stavak 71. i stavak 89.). Što je veća opasnost od neke aktivnosti veća je i obveza države da poduzme preventivne mjere kako bi umanjila izgleda da se ta opasnost i konkretizira. No, ako je država ispunila obvezu uspostavljanja djelotvornog zakonodavnog i upravnog okvira, neće odgovarati za povredu materijalne pozitivne obveze iz članka 2. Konvencije ako je život povrijeđen zbog pogreške pojedinca ili njegovog nehaja ([Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala](#) [VV], stavak 165.).

Druga pozitivna obveza koja proizlazi iz članka 2. stavka 1. Konvencije nameće državama članicama obvezu poduzimanja preventivnih mjera radi zaštite osobe čije je život ugrožen kažnjivim radnjama druge osobe. Obveza države nastaje kada se utvrdi da su vlasti u relevantnom trenutku znale ili trebale znati za postojanje stvarne i neposredne opasnosti za život točno određene osobe ili osoba zbog kažnjivih radnji treće osobe ([Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) [VV], stavci 115.,116.). No, obveza poduzimanja preventivnih mjera može nastati ne samo u odnosu na jednu ili više osoba koje su prepoznate kao moguće mete smrtonosnog djela, već i kada postoji stvarna i neposredna opasnost za javnu sigurnost ([Maiorano i drugi protiv Italije](#), stavak 107.). U takvim situacijama nacionalne vlasti moraju pristupiti posebno revno pri uklanjanju opasnosti koja proizlazi iz potencijalnih radnji određenih pojedinaca u njihovoj službi ili pod njihovim nadzorom, a kako bi pružile opću zaštitu prava na život ([Mastromatte protiv Italije](#) [VV], stavak 74.).

Primjenjujući navedena načela na predmet podnositelja, ESLJP je analizirao zakonodavni okvir primijenjen u nacionalnom postupku te u njemu nije pronašao nedostatke koji bi ukazivali na povredu pozitivne obveze u okviru članka 2. Konvencije. Naime, počinitelju je dozvola za kupnju i nošenje oružja izdana u skladu sa zakonom nakon što je s njim razgovarao glavni

inspektor koji mu je dozvolu izdao. Sukladno provedenoj analizi nacionalnih sudova, nije bilo dokaza o eventualnim propustima u postupku izdavanja dozvole ili nemaru glavnog inspektora, a ESLJP nije imao razloga zaključke nacionalnih sudova dovesti u pitanje. Stoga je ESLJP utvrdio da su, u kontekstu opasne aktivnosti koju predstavlja korištenje vatrenog oružja, nacionalne vlasti osigurale djelotvoran i odvrćajući regulatorni okvir.

Nadalje, razmatrajući postupanje nacionalnih vlasti kao i utvrđenja finskih sudova, ESLJP nije mogao utvrditi je li postojala stvarna i neposredna opasnost za život studenata instituta za koju je policija trebala znati prije napada. Sukladno praksi ESLJP-a, valja razlikovati situacije u kojima su objavljene zagonetne poruke i video na internetu, a koje ne sadrže nikakve specifične prijetnje, od neselektivnog ubijanja ljudi na određenom mjestu (*[Van Colle protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#)*, stavak 99.). Prema utvrđenjima nacionalnih sudova, iako su postojale određene indicije koje su ukazivale da bi počinitelj mogao izvršiti napad na život, ubojstva koja je počinio na Institutu nisu se razumno mogla predvidjeti. Drugim riječima, ne može se reći da su okolnosti i činjenice u predmetu podnositelja aktivirale pozitivnu obvezu države da poduzme pojedinačne preventivne mjere zaštite žrtava pucnjave u smislu članka 2. Konvencije. ESLJP je posebno naglasio da na njegov zaključak o ovom pitanju nije utjecala činjenica da je podnositelj imao problema s mentalnim zdravljem, a kako je naknadno utvrđeno tijekom istrage. Tajnost zdravstvenih podataka predstavlja ključno načelo u pravnim uređenjima država članica, a štiti se i člankom 8. Konvencije. Stoga je bilo kakav argument da su nacionalne vlasti trebale pribaviti zdravstveni karton počinitelja kako bi provjerili je li počinitelj imao problema s mentalnim zdravljem prije izdavanja dozvole za kupovinu i nošenje vatrenog oružja ESLJP-u neprihvatljiv. Dostupnost zdravstvenih podataka pojedinca policiji ne može biti stvar rutine već podliježe uvjetu nužnosti i zahtijeva posebno opravdanje u svakoj pojedinoj situaciji.

S obzirom na važnost prava koje se štiti člankom 2. Konvencije, a u kontekstu upotrebe vatrenog oružja kojem je inherentna visoka opasnost po život, ESLJP je odlučio ispitati je li država postupala posebno revno pri zaštiti javne sigurnosti. Obvezu opće zaštite društva, ESLJP je načelno predvidio za situacije u kojima opasnost po život dolazi od pojedinaca u njihovoj službi ili pod njihovim nadzorom, no primjenjiva je i u predmetu podnositelja jer je država odgovorna za određivanje i uspostavu pretpostavki za zakonitu kupovinu i nošenje oružja. U tom kontekstu, ključnim su se pokazala pitanja:

- Jesu li postojale mjere čije se poduzimanje moglo razumno očekivati od nacionalnih vlasti, a kojima se mogla izbjeći opasnost po život, imajući na umu postupke počinitelja koji su neposredno prethodili pucnjavi?; te
- Jesu li razumne mjere koje su nacionalne vlasti propustile poduzeti mogle pružiti realnu mogućnost promjene ishoda ili ublažavanja te opasnosti?

Iako se ne može sa sigurnošću zaključiti da bi se događaji odvijali drugačije da su vlasti postupile na drugačiji način, ESLJP je istaknuo da su nacionalne vlasti imale mogućnost počinitelju oduzeti oružje. Predmetna preventivna mjera čak je i razmatrana, ali u konačnici nije izvršena.

Dodatno, poduzimanje mjere ne bi predstavljalo značajno zadiranje u prava počinitelja niti bi od nacionalnih vlasti zahtijevalo provođenje testa razmjernosti. Imajući na umu da se predmet podnositelja zahtjeva odnosio na rukovanje i posjedovanje vatrenog oružja, u kojem slučaju postoji dužnost države da uspostavi i primjeni rigorozan sustav kontrole koji ima zadaću smanjivanja opasnosti koja proizlazi iz takve aktivnosti, ESLJP je utvrdio da nacionalne vlasti nisu postupale dovoljno revno.

Slijedom navedenog ESLJP je utvrdio povredu materijalnog aspekta članka 2. Konvencije.

U odnosu na postupovni aspekt ovog članka, ESLJP je utvrdio da isti nije povrijeđen. Naime, istraga je provedena u skladu sa svim zahtjevima učinkovite istrage¹. Nije bilo naznaka da je bila nedostatna ili pogrešna, niti je bilo spora oko njezinih zaključaka. Naime, podnositelji su samo prigovorili činjenici da je istragu provela policija, ali nisu doveli u pitanje njezinu učinkovitost. Osim toga vlada tužene države je imenovala neovisno povjerenstvo za istraživanje pucnjave koje je na kraju dalo preporuke čiji cilj je spriječiti ponavljanje ovakvih događaja.

PRAVEDNA NAKNADA

31.571,97 EUR na ime imovinske štete Elmeri Kotilainen

2.086,34 EUR na ime troškova i izdataka

30.000,00 EUR na ime neimovinske štete svakom kućanstvu

6.818,56 EUR na ime troškova i izdataka svakom kućanstvu izuzev Elmeri Kotilainen

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.

¹ Istražne radnje moraju biti primjerene, nadležna tijela moraju biti ažurna u provođenju istrage te moraju uključiti obitelji preminule osobe, i istraga mora biti neovisna. Da bi bila "učinkovita", istraga mora biti odgovarajuća, što znači da mora rezultirati utvrđivanjem činjenica i, kada je moguće, identifikacijom i kažnjavanjem odgovornih osoba.